

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИМ СІМ'ЯМ ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

FEATURES SIMYAM SOCIAL ASSISTANCE AS A FORM OF SOCIAL SECURITY OF THE POPULATION UKRAINE

Анотація. Досліджується роль та особливості надання соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям. Доведено значення соціального захисту та забезпечення Українською державою достатнього рівня життя своїх громадян. Особливо це стосується тих верств населення, які з тих чи інших причин не мають можливості самостійно забезпечити себе засобами до існування в повному обсязі, тобто малозабезпечених.

Ключові слова: соціальна допомога, соціальне забезпечення, соціальний захист, малозабезпечена сім'я.

Abstract. The role and characteristics of social assistance to needy families. Proven importance of social protection and ensuring Ukrainian state adequate standard of living of its citizens. This is especially true for those sectors of the population who, for whatever reasons, are not able to independently provide themselves with livelihood in full, ie poor.

Key words: social assistance, social security, social protection, poor families.

Постановка проблеми. Нестабільна політична ситуація в країні призвела до того, що з кожним днем збільшується кількість малозабезпечених сімей. Причиною цього є підвищення цін на товари першої необхідності, несвоєчасна виплата заробітної плати, масові звільнення внаслідок скорочення штату через спад виробництва. Тенденції спаду в економічному розвитку країни, значне погіршення соціального становища, складна процедура отримання та низька адресність державної соціальної допомоги, невідповідність правових норм щодо державної підтримки малозабезпечених сімей міжнародним вимогам та нормативам, значний розрив між рівнем життя малозабезпечених сімей в Україні та за кордоном породжують негативні настрої у суспільстві, що, у свою чергу, ускладнює євроінтеграційні процеси. Вищезазначені проблеми зумовлюють необхідність удосконалення системи надання соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В. М. Андріїва, Н. Б. Болотіної, В. Я. Бурака, Н. М. Вапнярчук, Т. З. Гарасиміва, М. М. Клемпарського, П. Д. Пилипенка, С. М. Прилипка, О. І. Процевського, С. М. Синчук, І. М. Сироти, Н. М. Стаховської, Б. І. Сташківа, Б. С. Стичинського, В. Л. Стрепка, О. В. Тищенко, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишевої, О. М. Ярошенка та ін.

Мета дослідження. Дослідити особливості державного регулювання надання соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті євроінтеграційних процесів, які активно відбуваються в Україні, досить актуальною постає проблема забезпечення соціальних стандартів та рівня життя громадян, які б відповідали міжнародним. Як соціальна держава, в якій найвищою соціальною цінністю визнається людина, Україна повинна забезпечувати соціальний захист та достатній рівень життя своїх громадян; особливо це стосується тих верств населення, які з тих чи інших причин не мають можливості самостійно забезпечити себе засобами до існування в повному обсязі, тобто малозабезпечених. Оскільки сім'я є первинним та основним осередком суспільства, то забезпечення високого рівня життя сімей є одним з основних завдань, що мають

вирішуватися державою.

Соціальне забезпечення – це форма забезпечення належного життєвого рівня громадян та їх захисту від соціальних ризиків, яка закріплена правовими нормами. Саме останні можуть бути основним системоутворюючим критерієм системи права соціального забезпечення, визначати коло якісно однорідних суспільних відносин, що регламентуються нормами цієї галузі права [1, с. 92].

Інститут допомоги малозабезпеченим сім'ям – це група правових норм, які регламентують відносини з приводу надання допомоги малозабезпеченим сім'ям. Для подальшого вивчення правової природи даного інституту необхідно розкрити поняття «допомога», «державна соціальна допомога», «ризик малозабезпеченості» як підставу виникнення права на допомогу.

Термін «допомога» в юридичній літературі характеризується як державні виплати, які призначаються громадянам щомісяця, періодично або одноразово в установлених законодавством випадках з метою компенсації втраченого заробітку або здійснення додаткової матеріальної допомоги [2, с. 258]. Законодавство України передбачає широке коло допомоги, правове регулювання яких здійснюється за допомогою норм права соціального забезпечення. Суб'єктом отримання допомоги відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» є сім'я [3]. Права члена сім'ї має одинока особа. Тобто, якщо порівнювати з іншими соціальними ризиками, то ризик малозабезпеченості поширюється не на окрему особу, а на сім'ю в цілому. Така особливість суб'єкта права щодо цього виду допомоги зумовлена характером ризику малозабезпеченості та відповідає положенням Сімейного кодексу, який передбачає взаємні зобов'язання подружжя щодо власного утримання, а також дітей. Законодавець не допускає ситуації, коли хтось із подружжя – малозабезпечена особа, а інша – навпаки. Малозабезпеченою може бути сім'я загалом [4, с. 310].

Відповідно до ст. 48 Конституції України кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї. У науковій літературі достатній життєвий рівень ототожнюється з вартісною величиною прожиткового мінімуму, який є державним соціальним стандартом. Сфера застосування прожиткового мінімуму досить широка. Прожитковий мінімум застосовується для загальної оцінки рівня життя в Україні, що є основою для реалізації соціальної політики та розроблення окремих державних соціальних програм встановлення розмірів мінімальної заробітної плати, визначення розмірів соціальної допомоги та інших соціальних виплат, виходячи з вимог Конституції та законів України, визначення права на призначення соціальної допомоги тощо [5]. Таким чином, прожитковий мінімум є тим стандартом, опираючись на який держава здійснює соціальну політику. Вимоги сьогодення потребують глибшого розуміння рівня життя особи та розширюють його межі від мінімального до гідного. Тому прожитковий мінімум повинен гарантувати гідний рівень життя. Проте він є не єдиним державним соціальним стандартом в Україні, окрім нього, широко використовується інший вагомий показник – рівень забезпечення прожиткового мінімуму. Він є основним критерієм визначення розміру соціальної допомоги.

У результаті ринкових перетворень в Україні відбулося розшарування суспільства за матеріальною ознакою, що призвело до появи якісно нового соціального ризику – малозабезпеченості. Останню можна визначити як соціальний ризик, що вказує на неспроможність сім'ї в силу об'єктивних чинників забезпечити власний дохід на рівні прожиткового мінімуму, встановленого державою. Сьогодні в Україні ризику малозабезпеченості особливо піддаються молоді сім'ї, яким важко забезпечити стійке матеріальне становище внаслідок нестабільної економічної й політичної ситуації в державі. Тому держава як гарант соціального захисту населення повинна сприяти захисту малозабезпечених сімей через систему правових норм та інститутів.

Висновки. Отже, допомога малозабезпеченим сім'ям – це, в основному, безповоротні грошові виплати, які надаються вповноваженими державою органами на

основі принципу адресності сім'ям, що зазнали соціального ризику. Проте принцип адресності, згідно з яким повинна надаватися допомога, не завжди спрацьовує на практиці, тобто допомогу досить часто отримують далеко не бідні сім'ї. Така ситуація є наслідком недосконалого законодавства та складної процедури надання допомоги, що потребує корегування.

Список використаних джерел

1. Право соціального забезпечення в Україні: підруч. / за заг. ред.: С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка]. – Х.: ФІНН, 2009. – 434 с.
2. Чуприна О. О. Соціальна нерівність і бідність в Україні / О. О. Чуприна // Вісник Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право. – 2011. – № 2 (5). – С. 57-66.
3. [Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям](#) [Електронний ресурс]. – Закон України від 01.06.2000 № 1768-III. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>
4. Стрепко В. Л. Щодо визначення ризиків допомог за правом соціального забезпечення / В. Л. Стрепко // Вісник Львів. ун-ту. Серія: Юрид. – 2004. – Вип. 40. – С. 306-312.
5. Конституція України [Електронний ресурс]: Прийнято Верхов. Радою 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/96-%D0%B2%D1%80>.